

«Mategnair la pasch sociala e linguistica»

CUN VINCENT AUGUSTIN
HA DISCURRÌ MARTIN CABALZAR

■ **En ses pled introductiv ha il parsura da la Lia Rumantscha Vincent Augustin tematisà dus temas virulents entaifer la Rumantschia: il rumantsch grischun en scola e la posiziun dal rumantsch en vischnancas fusiunadas da plirs linguatgs. La Quotidiana ha vuli savair dapli ed ha discurre suenter la radunanza cun il parsura da la LR.**

Nua tschenta la Lia Rumantscha sias prioritads per il proxim onn da gestiun?

Vincent Augustin. En il focus da nossa activitad per l'onn proxim stat senza dubi la dumonda da l'alfabetisaziun en rumantsch grischun u en ils idioms. Ensemen cun ils gremis pertutgads sa stenta la Lia Rumantscha da tschertgar ina soluziun immediata per quest dilemma, dentant cunzunt er ina soluziun a lunga vista en il rom da la nova lescha chantunala da scola. La soluziun avisada duai lubir a las vischnancas da piunier che èn sa decididas per il rumantsch grischun da star tar questa soluziun e cuntinuar cun l'instrucziun en rumantsch grischun. Ella duai dentant era dar allas vischnancas che prefereschan la varianta idiomatica d'avair a disposiziun ils meds basignaivels. En l'avegnir duain dentant tut las scolas rumantschas vegnir confruntadas en il decurs da la furmaziun cun il rumantsch grischun, dentant era cun ils auters idioms.

A la Lia Rumantscha han ins magari rinfatschà l'ultim temp ch'ella gioghia ina rolla passiva stagl prender sezza las hottas enta maun per chattar ina soluziun pragmatica?

En quest connex sto la Lia Ruman-

Il parsura da la Lia Rumantscha Vincent Augustin ha appellà da mantegnair la pasch sociala e linguistica en connex cun la dumonda dal rumantsch grischun. FOTO M. CABALZAR

tscha supplitar per chapientscha che ella n'ha betg pudì ir en la publicitad cun questa tematica spinusa durant las discussiuns sensiblas che han gi lieu cun ils adherents ed ils adversaris dal rumantsch grischun. Per chattar in consens ha la LR surprindì la rolla d'ina «moderatura activa», passiva è la LR dentant mai stada en questa dumonda centrala per la convivenza rumantscha. Avessan nus fatg public questas discussiuns avess quai mo cementà las posiziuns ed impedi la tschertga d'in cumpromiss.

La Lia Rumantscha ha pia surpiglià la rolla d'intermediatura tranter las gruppaziuns da Pro idioms e da Pro rumantsch?

Gea. Quai è uschia. Nus essan sa stentads da star en contact cun tuttas gruppaziuns che s'occupan da la problematica dal rumantsch en scola. Plinavant avain nus er empruvà da chattar ensemen cun la cumissiun predeliberanta dal cussegl grond che tracta la lescha da scola ina soluziun che po cuntentar tuts. En quest senn constati che la Lia Rumantscha ha gi ina posiziun betg inactiva, mabain activa, dentant plitost neutrala. Igl è impurtant che la LR ha pudì e savì discurre cun tuts.

Esì la finala tuttina reussi da chattar in consens minimal tranter adherents ed adversaris dal rumantsch grischun en scola?

Ussa dependi grondamain sche la cu-

missiun predeliberanta dal cussegl grond è unita u betg. En il mument n'èn ils resultats da questa tractaziun anc betg enconuscents. Sche la cumissiun fa unanimamain autras propostas che la regenza san ins quintar che la regenza surpiglia alura senza opposiziun las propostas da la cumissiun. Sche mo in singul commember da la cumissiun è cunter, lu èsi tradiziun e regola che la regenza resta tar sia posiziun oriunda. En lez cas stuess ins dentant quintar cun ina debatta magari spinusa en il ravugl dal parlament. Jau speresch dentant che la cumissiun haja chattà ina soluziun unanima che po alur era quintar cun in ferm sustegn da la gruppaziun rumantscha dal cussegl grond.

Fissan tut ils problems pia schliads cun questa soluziun che lubescha d'alfabetisar vinavant tant en rumantsch grischun sco en ils idioms, enserra dentant era l'obligaziun d'emprer d'enconuscher ils ulteriurs idioms ed il rumantsch grischun?

Naturalmain datti vinavant numerusas dumondas da detagl che ston vegnir scleridas. Cunzunt era la dumonda co il chantun vul tractar las vischnancas da piunier che decidan sin fundament d'iniziativas communalas da returnar a l'alfabetisaziun en lur idiom.

Las vischnancas èn tenor Voss avis pia betg dal tuttafatg autonomas en lur decisiums da revegnir als idioms?

Tenor la constituziun chantunala èsi uschia che las vischnancas san decider davart il linguatg uffizial e da scola mo en concordanza cun il chantun. Ellas n'èn pia giuridicamain betg dal tut autonomas en questa dumonda. Il chantun sto pia era surpigliar responsabla-

dad en quest grau e sto sez dir tge ch'el vul en connex cun questas iniziativas.

En connex cun las fusiuns da vischnancas ha la dumonda da la lingua er ina tscherta brisanza. Co san ins per exempel garantir in resguard commensurà dal rumantsch en ina vischnanca fusiunada Glion plus cun ina clera maioritad rumantscha?

En sia novissima decisiun ha la regenza definì per mauns da la cumissiun da project cleras pretaisas. La pli impurtanta pretensiun è che las scolas en las vischnancas rumantschas ston restar er en l'avegnir scolas rumantschas er entaifer ina nova vischnanca fusiunada. Scadin scolar dad oz sto cuntinuar cun l'instrucziun da rumantsch che la nova vischnanca sto porscher. Quai sto vegnir garantì en il contract da fusiun, alura er en la constituziun communal

Glion è oz uffizialmain ina vischnanca tudestga, malgràche la maioritad è facticamain rumantscha. Co statti en quest connex cun il linguatg uffizial ed administrativ en la futura vischnanca Glion plus?

Era per il linguatg administrativ vegn fatg talas pretensiuns. Igl è dentant da constatar che la veta da mintga di, er en tschertas vischnancas che èn uffizialmain rumantschas, è oz tut auter che rumantscha. Persunalmain hai jau adina pledì en quest connex per ina tscherta avertadad enstagl da sefixar sin chaussas che na fan betg pli senn. Là nua che quai è impurtant, principalmain en il contact oral ed a scrit cun vischinas e vischins sto quai succeder en rumantsch. Sch'i sa tracta dentant da normas relativamain tecnicas sin il sector da la planisaziun na fai nagin senn d'insister perquai che nagin piglia enconuschientscha dal product.